

ÜLKER KÖKSAL'IN SACİDE VE HENRİK IBSEN'İN NORA ADLI TİYATRO ESERLERİNDE KADININ KENDİNİ GERÇEKLEŞTİRMESİ

Nuriye BASTEM*

Özet

Türk ve dünya edebiyatında “kadın” konulu birçok eser bulunmaktadır. Ülker Köksal’ın “Sacide” ve Henrik Ibsen’in “Nora” adlı oyunları bu bağlamda ele alınacak eserlerdir. Türk edebiyatında 1960’lardan sonra ağırlık kazanan toplumsal sorunlar, Ülker Köksal’ı “Sacide” adlı oyununu yazmaya yöneltmiştir. Yazar, 1972’de kaleme aldığı “Sacide” ile toplumsal bir konu olan kadının kimlik arayışını ve farkındalığını ele almaktadır. Ancak dünya edebiyatında toplumsal sorunlara başkaldırı çok daha önceden başlamış ve 1870’te Henrik Ibsen kadının kendini gerçekleştirmesini “Nora” adlı oyunuyla kaleme almıştır. Her iki yazar da farklı zaman dilimlerinde tiyatro vasıtasıyla kadın konusuna değinmiş; kadının sömürülmesi, ezilmesi, horlanması karşısında eleştirilerini ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda toplumda da bir bilinçlenmenin oluşmasını amaçlamışlardır. Bu çalışmayla “Sacide” ve “Nora” adlı tiyatro eserlerindeki kadın imgesi üzerinde durulmuş; kadını, kendini gerçekleştirmeye yönelten / götüren toplumsal gerçekler ve baskılar ele alınmıştır. Kadının kendini gerçekleştirme konusu, “Sacide” ve “Nora” aracılığıyla Türkiye ve Norveç çerçevelerinden hayata bakışın ortak yansıması şeklindedir.

Anahtar Sözcükler: Ülker Köksal, Henrik Ibsen, Nora, Sacide, kadın, kendini gerçekleştirme, tiyatro eseri.

THE WOMAN’S SELF ACTUALIZATION IN THEATRE PLAYS CALLED ‘SACIDE’ OF ÜLKER KÖKSAL AND ‘NORA’ OF HENRİK IBSEN

Abstract

There are many written works whose theme is ‘woman’ in Turkish and World literature. The plays called ‘Sacide’, written by Ülker Köksal, and ‘Nora’, written by Henrik Ibsen, are the Works may be handled in this respect. Social problems intensifying after 1960s in Turkish literature led Ulker Koksals to write the written work called Sacide. The writer focuses on a woman’s identity seek and awareness that is a social matter with Sacide that she wrote it in 1972. Rebellion to the social problems had started long before in world literature and Henrik Ibsen studied the woman’s self actualization in his play Nora in 1870. Both of the writers refer to woman matter through theatre in different time frames and show up their criticism to exploitation of the woman. In this respect, they contributed to occur an awareness also in community. It is emphasized on the image of “women” in the plays of Nora and Sacide in this study and social realities and pressures that lead the woman to self actualization are studied in this work. Topic of woman’s self actualization is the common reflection of worldview from the frames of Turkey and Norway with the help of Nora and Sacide.

Keywords: Ülker Koksals, Henrik Ibsen, Nora, Sacide, the woman, self actualization, theatre play.

* Doktora Öğrencisi; Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, nuriye-demirci@hotmail.com.

Giriş

Türk edebiyatında toplumsal konular, Tanzimat'tan itibaren ele alınsa da özellikle 1960'lardan sonra toplumsal sorunlara daha bir ağırlık verildiği görülmektedir. 1972'de kaleme aldığı Sacide adlı oyunuyla dikkatleri üzerine çeken Ülker Köksal, kadın konulu oyunlarını "Toplu Oyunlar: 2 Kadın Dörtlemesi" ve "Toplu Oyunlar: 3 Kadın Üçlemesi" adlı eserlerinde toplamıştır. Horlanan, sömürülen, ezilen Türk kadını imgesi, Ü. Köksal'ın "Sacide"yle birlikte birkaç eserinde daha yer almaktadır. Bu oyunlarında kadının, ikinci sınıf insan muamelesi görmesini, törelerce sömürülmesini, bireysel ve toplumsal çatışmalarını ve geleneklere yönelik eleştirilerini işlemiştir.

Ancak dünya edebiyatında toplumsal sorunlara başkaldırı çok daha önceden başlamış ve 1870'lerde H. Ibsen'in oyunuyla ilgi, kadın - erkek çatışmaları ve kadının kendini gerçekleştirmeye yönelik başkaldırısına çekilmiştir.

Nutku'ya göre "Norveçli Ibsen, başı doğalcılıkta elleri gerçekçilikte olan bir yazardır. Uygarlığın önemli bir geçiş döneminde ortaya çıkan bu yazar, bazen bir devrimci, bazen anarşist, bazen ütöplast, bazen de neye başkaldırdığını bilmeyen bir reformist olarak değerlendirilmiştir." (Nutku, 2001, s. 144). Nutku (2001, s. 153), Ibsen'in, başkaldırısız romantizm içinde beslendiğini, onun için kişisel başkaldırısı ile karşıt güç olan toplumsal gerçekler arasındaki sürtüşme ile uğraştığını belirtir. Tiyatro oyunlarında da "kendini gerçekleştirme" özellikle kadın imgesi üzerinde etkili olmuştur.

Her iki yazar da ortaya koydukları eserlerle toplumsal sorunlara değinmiş, içinde buldukları toplumda bir farkındalık oluşturmada pay sahibi olmuşlardır. "Yazar, toplumun geleneksel değerlerini paylaştığı zaman da, onlara karşı çıktığı zaman da, içinde yaşadığı kesimin ya da topluluğun sözcülüğünü yapıyor demektir. Değerleri eleştirerek, yerine olması gerekenleri getirebileceği gibi, yalnız eleştirmekle de yetinebilir. Sonuç olarak da durumlar, davranışlar, aksak yanlar ortaya konur; böylece seyircinin bilinç düzeyi yükselir" (Kavcar, 1999, s. 105).

Kadının sosyal hayatın dışına itilmesi, eve kapatılıp hizmetli / süs olarak görülmesi, kadının kendi "ben"ini gerçekleştirmesine izin verilmemesi "Sacide" ve "Nora" aracılığıyla Türkiye ve Norveç çerçevelerinden hayata bakışın ortak bir yansıması şeklinde görülmektedir. Bu çalışmada biri Türk, diğeri dünya edebiyatından olmak üzere ele alınan iki eserde de kadın imgesi üzerinde durulmuş; farklı toplum yapılarında ve farklı zaman dilimlerinde yaşayan iki

kadın karakter üzerinden, toplumun kadına bakışında bir farklılık olup olmadığı gösterilmeye çalışılmıştır. Bu sebepten dolayı karşılaştırma için bu eserler seçilmiştir.

1. Ülker Köksal'ın Sacide Adlı Oyununun Yapısal Unsurları

1.1. Oyun Hakkında Bilgi

Sacide, 1972 yılında Ülker Köksal tarafından kaleme alınmıştır. Aile ve kadın konulu oyun, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm dört sahne, ikinci bölüm üç sahnedir. Oyunda ana karakter Sacide haricinde İhsan, Pakize, Gülen ve Müzeyyen olmak üzere dört kadın daha yer almaktadır. Sacide'nin ağabeyi Orhan ve kocası Süleyman da oyundaki erkek kişilerdir.

Oyun, Sacide'nin dikişlerini yaptığı odası, bir kafe ve Sacide'nin evlendikten sonraki kendi evinin holünde geçmektedir. Zaman, evlenmeden önceki zaman dilimiyle evliliklerinin yedinci ayında yaşanan ayrılığa kadar süregelen 7-8 aylık bir süreçtir.

1.2. Oyunun Konusu ve Olay Dizisi

Ağabeyinin yanında kalan Sacide, terzi olarak para kazanmaktadır. Yaşı geçmesine rağmen evlenememiştir. Ağabeyinin baskısından kurtulmak için bir gazetenin evlilik ilanlarına başvurur. Bu ilanlar sonucu biriyle tanışır. Komşu kadının durumu ağabeyine haber vermesi, oyunda çevre baskısının varlığını iyiden iyiye hissettirir. Sacide, ağabeyinin durumu öğrenmesi sonucu onu tanımaya fırsat bulamadan gazeteden tanıştığı adamla evlenmek zorunda kalır. Kocasızdır, çalışmaya da niyeti olmadığından Sacide evi geçindirmek için işine devam eder. Eve erken döndüğü bir gün yengesiyile kocasını birlikte yakalar. Bu olay karşısında büyük şok yaşayan Sacide, kendini gerçekleştirme yolunda ilk adımı atar, eşini kapı dışarı eder ve yeni bir hayat için düşüncelere dalar.

Birinci bölümde, Sacide, ağabeyinin eşi İhsan'la evlilik hakkında konuşmaktadırlar. Sacide, "gün yüzü görmemiş", dilediği gibi gezememiş, yaşayamamış, pek de güzel sayılmayan bir kızdır. "Evlenince kocanla beraber gezersin." görüşünün hâkim olduğu bu çevrede yengesi de kendi kocasından, gezmeye, dışarı çıkmaya izin vermemesinden yakınır. Yazar, böyle bir çevrede evli ya da bekâr olmanın durumu değiştirmediyi izleyicinin dikkatine sunmaktadır.

Sacide, evlenmeyi daha çok ağabeyinin baskısından kurtulmak için istemektedir. Müşterisi Gülen Hanım'ın ayrı ev tutma önerisine "Çevre ne der?" sorununu gündeme getirerek cevap verir:

“Sacide: Dünyada olmaz Gülen Hanım. Nasıl olur? Ne derler? Ağabeyinin baskısından kaçtı derler. Kim bilir neden ayrı ev tuttu derler. Hem yalnız nasıl yaparım? Zaten ağabeyim de bırakmaz” (Köksal, 1994, s. 19).

Gülen Hanım çıktıktan sonra Sacide hayallere dalar. O sırada onu yaşlı bir adamla evlendirmeyi düşünen komşu kadın Müzeyyen Hanım gelir. Kendince bu çirkin kıza hayırlı bir kısmet kapısı araladığı için içi rahattır. Sacide, adamın yaşlı olduğunu ve onu henüz hiç görmediğini söyler. Bunun üzerine Müzeyyen Hanım dar, kapalı, tutucu dünya görüşüyle cevap verir. Erkeğin yaşının önemli olmadığından, tanışmanın görüşmenin gereksizliğinden, sevmenin ayıp olduğundan, severek evlenen kızlara iyi gözle bakılmadığından bahseder. Getirdiği tespihlerle Sacide’nin kısmetinin açılması için yengesi İhsan ve ev işçileri Pakize ile hep birlikte dua edeceklerdir. Yazar, İhsan ve Müzeyyen’in anlattıklarıyla böyle çevrelerde insanların cahilliğine, batıl inançlara bakışına yönelik toplumsal bir eleştiri getirmektedir.

“İhsan: Bizim bir ahabımız vardı... Hatırlarsın... Güzin. Ona da şey yaptılar... O da çok etkili. Başından yalnız tek nikâh geçmiş evlilerden birer lira toplanıyor. Kırk evliden. O para ile bir yorgan yapılıyor. Tabi kırk lira şimdi yetmiyor. Yorgancıya şeker çikolata falan yapılıyor. Yorgancı biliyor zaten. İncecik bir yorgan. Valla kızın kısmeti şıp diye açılıverdi” (Köksal, 1994, s. 24-25).

Gülen Hanım, dükkânda Sacide’yi beklerken İhsan’la mutsuz evlilikler üzerine konuşmaktadır. Sacide, ağabeyinin baskısından kurtulmak için bir gazetenin evlilik ilanlarına başvurmuş ve gelen mektuplardan birini seçerek görüşmeye gitmiştir. Eve geldiğinde kendisini bekleyen Gülen Hanım’a her şeyi anlatır. Sacide’nin gözlemlerine göre eş adayı, yaşını belli etmeyen, yakışıklı, kibar tavırlı bir adamdır. Cimri ve tutucu değildir. Gezmeyi de seviyordur. Ancak parasının olmadığı anlaşılmaktadır. Sacide, evlenmek isteği ile evlenememek tereddüdü içinde yalnızlıktan, ağabeyinin duymasından, sevememek ve yaşayamamaktan korkmaktadır. Yazar, bu sahnede Sacide’yi duygu yoğunluğu içinde göstermektedir.

Müzeyyen Hanım, Sacide’nin buluştuğu adamı kendi sokaklarında birkaç kez görür, huylanır ve durumu Sacide’nin ağabeyine bildirir. Bu duruma çok sinirlenen ağabeyi, Sacide’nin üzerine yürür, onu dışarı çıkmaktan men eder. Sahne Sacide’nin hıçkırıklarıyla sona erer.

İkinci bölümde, Gülen Hanım, Sacide’nin görüştüğü Süleyman’la bir yerde buluşur ve ona Sacide’nin “ağabeyinin durumu öğrendiği ve hemen evlenmeleri gerektiğini” anlatan

mektubunu verir. Süleyman, Gülen Hanım'ı beğenmiş, ona hayran hayran bakmaktadır. Başta Sacide'den cayar gibi olmuşsa da dikişten iyi para kazandığını öğrenince o da ona bir mektup gönderir.

Sacide, Süleyman'la evlenmiştir. Adam dul, çocukları olan, işsiz biridir. Evlendikten sonra çalışmayı düşünmeyen Sacide, geçimlerini sağlamak adına çalışmaya devam eder. Gülen Hanım, üç aylık evli çifti kutlamak için Sacide'nin evindedir. Sacide'yle otururlarken Süleyman gelir. Karısını önemsemeyen, ilgisiz tavırlar sergileyen Süleyman, Gülen Hanım'a aşırı nezaket gösterisinde bulunur. Yazar, bu sahnede, evlenmiş olsa da Sacide'nin mutsuzluğunu, burukluğunu ve sevgisizliğini hissettirmektedir. Başkaları gibi olmaya özenen ve kendini hep başkalarının gözünde değerlendirmekten kendini tanıyamayan bir kadının kimlik arayışı vurgulanmaktadır.

Sacide: (Ağlamasını tutarak gülmeye çalışır.) Bilmem Gülen Hanım. Bazen herkes bana acıyor gibi geliyor. O zaman ne yapacağımı şaşırıyorum. Sanki herkes benden daha akıllı, daha güzel. (Buruk) Başka biri olmayı hayal ediyorum hep. Onlar gibi, başkaları gibi olmaya özeniyorum. Yine olmuyor. Başkalarında iyi olan, doğru olan bende olmuyor. (Acı bir gülümsemeyle) Belki de ne istediğimi bilmiyorum. Kendimi hep başkalarının gözünde değerlendirmekten kendimi tanımıyorum. Kimse beni sevmediği için ben de kendimi sevmiyorum (Köksal, 1994, s. 45).

Sacide'nin evinde Süleyman ve İhsan içki içmekte, Sacide'yi aldatmaktadırlar. Sacide, Gülen Hanım'a prova için gitmiştir; ancak eve erken dönünce Süleyman ve İhsan'ı birlikte bulur. Süleyman rahat tavırlar içinde her ikisine de olayı unutma önerisinde bulunur. İhsan, pişman ve perişan hâldedir. Sacide sakin ve donuktur; ancak artık kimseye güveni kalmamıştır. Kendine ait yeni bir hayat kurmak için ilk adım olarak Süleyman'ı evden atar.

Sacide: Artık çalınmayacak. Dinle yenge... Şimdiye kadar hep ben sizi dinledim. Hep siz konuştunuz şimdiye kadar. (Artık yengesi ile değil kendi kendisiyle hesaplaşmaktadır.) Önce babam konuştu. Ağabeyim konuştu. Sen konuştun. Müzeyyen Hanım konuştu. Hep sizler karar verdiniz benim yerime. Hayır, hiçbir şey söyleme. Sözüm bitmedi daha. Evet. Hep sizler konuştunuz. İlk kez kendi başıma karar verdim. Evlendim. O zaman da kocam konuştu. Bitti artık. Bundan böyle sizler konuşmayacaksınız. Beni iyi dinle yenge, bundan sonra beni kendi başıma bırakacaksınız. Benimle hiç ilgilenmeyeceksiniz. Ağabeyim de sen de. Bütün ötekiler de. Duydun değil mi yenge? Buna mecbursun. Anladın değil mi yenge? (Köksal, 1994, s. 60-61)

Bu son replik, Sacide'nin bir iç hesaplaşması şeklindedir. Hayatı hakkında hiç söz sahibi olamayan Sacide, kendi başına verdiği tek kararda da yanlışa düşmüş, mutluluğu yakalayamamıştır. Bundan böyle kendini gerçekleştirme yolunda adımlar atacak ve ayakları üstünde durabilecek kadar güçlü olduğunu fark edecektir. Bu farkındalık hâli, hayata karşı bir başkaldırıdır. Kimlik arayışı içerisindeki Sacide'nin kadının dışında birey kimliğinin de farkına varmasıyla oyun biter.

1.3. Kişilik Çözümlemesi

Sacide: Annesi Sacide'yi doğururken ölmüştür. Şimdi hayatta olmayan babası ise Sacide'nin çirkinliğinden dolayı çocukluğunda ona hep iğrenerek, utanarak bakmıştır. Dikiş sırasında kurduğu hayaller hep babası üzerinedir. Sacide'nin babasıyla iletişimi çocukluğuna dair büyük bir yaradır. Kendisinden utanmayan, onu hep şımartan ve seven, düğün günü ilk dansı kendisiyle yapmasını isteyen, evleniyor diye üzülen bir baba motifi hayallerini süsler.

Kararlarını kendi verememiş, özlemini çektiği şeylere kavuşamamıştır. Üzerinde hep bir toplum baskısı vardır. Dışarı çıkması, gezmesi, eş adayını tanımaya çalışması iyi karşılanmaz. Çalışır, para kazanır; ama o parayla bir ev açması, ayakları üstünde durması, kendi hayatını kurması da toplum tarafından yadırganır. Bekâr ya da evli olmak fark etmez; sorun kadın olmaktır. Kadınsan “Çevre ne der?” baskısı, üzerinde her zaman vardır.

Büyür, çalışır, didinir. Bir koca ve kendine ait bir ev, sevmeye, gezme ve artık çalışmama gibi hayalleri vardır. Bunlara ancak evlenince sahip olacağını düşünür. Fakat işler umduğu gibi gitmez. Kendiyle ilgili kararları hep başkaları vermiştir; çocukken babası, büyüyünce ağabeyi, çevresi, evlenince de eşi. Sadece evlilik kararını kendi almıştır; onda da komşu kadın ve ağabeyi yüzünden acele karar vermesi, eş adayını iyi tanıyamadan evlenmesine ve yanlış bir evlilik yapmasına neden olmuştur. Hâlbuki çalışan, kendi parasını kazanan bir kadındır. Kendi ayakları üzerinde durabilecek gücü olmasına karşın bunun için bir cesarete ve farkındalığa ihtiyacı vardır. Yaşadığı aldatılma olayı, ona ihtiyacı olanları vermeye yetecek ve iç çatışması toplumsal çatışmaya dönüşecektir. Bu başkaldırı, kendini gerçekleştirme yolunda kendisinin de duyguları, düşünceleri, kararları, eylemleri olacağını farkındalığını oluşturacaktır. Güçlü bir kadın olan Sacide'nin kimlik arayışı ve iç çatışmaları, yaşadığı olaylar sonrasında onu kadının bir adı ve kimliği olduğu gerçeğine götürecektir.

Sacide, evde kalmış olmasıyla o kadar ilgilidir ki elindeki ekonomik özgürlüğe sahip olmasının verdiği gücün farkında değildir. Ne zaman ki evlilik umduğu gibi gitmez, işte oyunun doruk noktasında hayatıyla ilgili o önemli kararı alır.

Belli bir kesimdeki Türk kadınının acıklı yazgısını Sacide'nin şahsında ele alan yazar, oyunuyla kadının kendi ayakları üzerinde durabilmesini ve öz güven sahibi olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Pakize: Ev işlerine bakan Pakize, kaçarak evlendiği için gelinlik giyememiştir. Sacide'nin diktiği duvağa hayran hayran bakar. Kaç çocuğu olduğu söylenmemesine rağmen yine hamile kalmış olmasından şikâyet etmesi durumun vahametini gösterir. Yazar, Pakize'nin şahsında kadere bakış açısıyla hareket ederek sonunu düşünmeyen Anadolu kadınına karşı eleştirisini ortaya koymaktadır.

“Pakize: Daha ötekiler kendilerini kurtaramadılar abla. Allah'ın işi işte... Şehir karıları nasıl ediyor anlamıyorum. İki tane, bilemedin üç tane. Allah hep fakir kısmına mı verir çocuğu? Doyuramıyoruz hiçbirini” (Köksal, 1994, s. 12).

İhsan: Sacide'nin yengesi İhsan, çocukları olan, on sekiz yıllık evli, sevmeden evlenmiş, evlendiğine pişman, sinirli bir kadındır. Eşinin en azından içkisi ve kumarı olmamasıyla kendini teselli etmekte; ancak sevgi ve mutluluğu hiç tatmamış, kocasına karşı içinde “kaskatı bir nefret” taşıyan bu kadın, geriye dönüp baktığında hayatını ziyan olmuş görmektedir. Parası ve evi olsa boşanmaya hazırdır. Ancak ayrılamamasında elini kolunu bağlayan sebepler, bu bocalama ve yenilgiyi yaşayan tüm kadınların da ortak sorunudur.

“İhsan: Yapamadım. Çocuklar oldu. Sonra boşanmak ayıptı bizim zamanımızda. Mesleğim yok, bir şeyim yok. Babam da, evlendikten sonra baba evine dönmek yok dedi. Çektim işte...” (Köksal, 1994, s. 28).

Müzeyyen: Bu komşu kadın, on dört yaşında iken otuz yaşında biriyle evlendirilmiş, ilgi, mutluluk nedir bilmeyen, tatmayan biridir. Sevginin ve mutluluğun eksikliğini hissedecek bilinçte de değildir. Kadın dediğin çokça çocuk doğurur ve bir şekilde katlanır, gider. O da yaşken eğilmiş, bu düşüncelerle büyümüş, hayatı hiç sorgulamamıştır. Onun gibi kişiler, çevre baskısının en büyük mihenk taşıdır. Kendileri görmedikleri, tatmadıkları için olması gerekenin bu olduğunu düşünürler. İnsan olmak değil, sorun kadın olabilmektir.

Müzeyyen: Bilmem. Yaşadık işte. Sevmek ayıptı bizim zamanımızda. Sevişip evlenen kızlara iyi gözle bakılmazdı. Çocuk sayılırdım evlendiğimde. İlk gece... (Kendi kendine) İlk gece çok korkmuştum. O korku kaldı içimde; ama çoluk çocuk olunca insan katlanıyor. Birbirinin huyunu suyunu alıyor. Yaşayıp gidiyor işte. Sevmek mevmek romanlarda olur. Filmlerde olur. Çocuk doğurdum. Bir daha... Bir daha... Sevmeye vaktim olmadı ki... (Köksal, 1994, s. 24).

Gülen: Diğer dört kadından farklı bir kimlikte olan Gülen, evlenip boşanmış, çalışan, kendi ayakları üstünde durabilen bir kadındır. Ancak o da mutluluktan nasibini alamamış, kocası dışında başka bir adama âşık olmuştur. Yazar, ideolojisini belirtmede sadece ev kadınlarını temel almamış, çalışan kadınların sıkıntıları üzerinde durarak madalyonunun diğer tarafını da irdelemiştir. Yazar, kadının toplumda bir yeri olduğunu, erkeklerin kendilerini insan yerine koymadıklarını, Gülen'e söyleterek düşüncesini ortaya koymakta; Gülen'in şahsında tek başına ekonomik özgürlüğün de mutluluk için yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Ancak bu beş kadın tiplemesinde de mutsuzluk, sevgisizlik ve çevre baskısı altında olmalarının dışında ortak nokta erkek hegemonyasına dayalı, erkeğin çıkarı üzerine kurulu, temelinde mutluluk olmayan evlilikleridir.

2. Henrik Ibsen'in Nora Adlı Tiyatro Eserinin Yapısal Unsurları

2.1. Oyun Hakkında Bilgi

Nora, Henrik Ibsen'in 1879'da yazdığı, aile ve kadın dramını işleyen üç perdelik bir oyundur. Birinci perde on üç sahne, ikinci perde on bir sahne ve son perde beş sahneden oluşmaktadır. Oyunun ana karakteri Nora olmakla birlikte oyunda kocası Thorwald Helmer, Doktor Rank, Madam Christine Linde, Avukat Krogstad, Helmer'in çocukları, dadı Anne-Marie, hizmetçi kız Helene ve bir mağaza hademesi yer almaktadır.

Kocasını ve çocuklarını terk eden bir kadının öyküsü olan Nora, 1879'da İskandinavya'da, Almanya'da ve İngiltere'de oynanarak seyirciyi şaşırtmıştır. Hatta uyuşmazlıklar nedeniyle Ibsen oyuna Nora'nın çocuklarına bir kere daha baktıktan sonra dizlerinin üstüne düştüğü ve ayrılmadığı farklı bir son yazmak zorunda kalmıştır. Ibsen oyunun bu biçimde bitmesini istemiyordu; ancak bir Alman kadın oyuncunun Nora'nın terk etmediği yönünde bir son kullanma tehdidi karşısında oyunun sonunu değiştirmek zorunda kalmıştır. Oyunun sonunu yumuşatan değişiklikler 1976 yılına kadar sürmüştür (www.adnancevik.com, 1).

Norveçli yazar Ibsen, bu eserinde kadın – erkek eşitliği ve çatışması, yeni bir kadın tipinin doğması gibi konular üzerine yoğunlaşmıştır. “İki cinsin birbirini tamamlamasına ve sevgi esasına dayalı olmayan, erkek için bir çıkar evliliği olarak düşünülen birleşmeler ‘yalan evlilik’ olarak nitelenir. İşte bu yalan evlilik ilk kez Ibsen’in ‘Nora’ adlı tiyatro eserinde bütün çıplaklığı ile sergilenir” (Salihoğlu, 1988: 44).

2.2. Oyunun Konusu ve Olay Dizisi

Çocukken babasının, evlendiğinde de kocasının bebeği, oyuncağı gibi görülen bir kadının bir farkındalık sonrası kendi olabilme savaşını vurgulamaktadır. Nora, kendini çocuklarına ve kocasına adamış gibi görünen bir kadındır. Kocasının tehlikeli bir hastalık geçirmesi sırasında bir tanıdıktan aldığı borç başına bela olur. Bu kişi, Nora’yı kendi işini yoluna koyması karşılığında rahat bırakacaktır. Ancak Nora bunu başaramaz ve şantajcının mektubu kocasına ulaşır. Erkek egemen bir toplumun getirdiği yasalar, gelenekler bir kadının kocasının izni olmadan borç alamayacağı yönündedir. Nora, o sıralarda ölen babasının imzasını taklit ederek borcu almıştır. Bütün bunlar kocası Helmer’in kabullenemeyeceği hatalardır. O, Nora’dan önce kendi şerefini düşünmektedir. Nora’nın beklediği mucize gerçekleşmemiştir. Bu, ona gerçeklerle yüzleşme olanağı sağlar. Arkasından gelen şantajcının diğer mektubu, ortada bir sorunun kalmadığını gösterse de Nora’nın bir kere gözü açılmıştır. Kadın ya da anneden önce insan olduğunun ayırımına vararak kendini gerçekleştirme yolunda kocasını ve çocuklarını terk eder.

Birinci perde, Nora’nın Noel ağacının hazırlıkları ile ilgilenmesi ve hediyeleri yerleştirmesi ile başlar. Nora mutludur; çünkü kocası Helmer, bir bankaya müdür olmuştur. Artık maddi durumları düzelecek, istediği gibi para harcayacaktır. Kocasının ona “minimini tarlakuşum, küçük sincabım” gibi sözcüklerle hitap etmesi, bisküvilerini hâlâ gizli gizli yemesi Nora’nın çocuk ruhlu yapısına işaret eder.

Aynı gün, Nora’nın evine yıllardır görüşemediği çocukluk arkadaşı Madam C. Linde gelir. Linde, mutsuz bir evlilik yapmış, kocası ölünce beş parasız kalmıştır. Daha sonra birçok işte çalışmış; ancak annesi de ölünce büyük bir boşluğa düşmüştür. “Bilsen, aksine içimde öyle anlatılmaz bir boşluk var ki. Artık hiç kimse için yaşamamak... Hem onun için, bizim o dar çevremizde daha uzun zaman kalmama imkân yoktu. Herhâlde burada, tamamen bağlanabileceğim bir işi kolay bulacağımı sanıyorum. Şöyle devamlı bir iş bulabilsem, çok memnun olacağım. Mesela bir büro işi.” (Ibsen,1977, s. 24).

Nora'nın eşinin banka müdürü olduğunu duymuştur ve aslında iş istemeye gelmiştir. Nora, Linde'ye yardımcı olmak ister. Yanlarına gelen kocasına durumu açar, o da yardımcı olacağını belirtir.

Çok sıkıntı çekmiş ve gurur duyacağı zorlu bir hayatı tatmış olan Linde, arkadaşının hiç sıkıntı çekmediğini düşünerek onu küçümser. Nora da ona yıllar önce kocası için yaptığı bir fedakârlığı anlatır. Ancak Nora'nın yıllardır sakladığı gerçek yakında ortaya çıkacaktır.

Kocasını ve Linde'yi çıkıttan sonra, eve avukat Krogstad gelir. Bankadaki işi bir başkasına verilmiş, işten atılmıştır; Nora'dan buna engel olmasını ister. Helmer, Krogstad'ın yerine Linde'yi işe almıştır. Nora'nın borç aldığı kişi Krogstad'dır. Nora'yı senetleri kocasına göstermekle ve imza taklitçiliğiyle tehdit eder. Kocasını akşam geldiğinde Nora konuyu açsa da kocası, inadından vazgeçmez. Çünkü Krogstad'ın çok büyük bir suçu vardır: İmza taklitçiliği. Helmer, Krogstad'ı suçunu örtbas etmeye çalıştığı için ayrıca ahlaksızlıkla, çocuklarına da bu zehri aşılama suçları. Bu sözler, Nora'da büyük bir şok etkisi yapar. Bir zamanlar kendisine dadılık yapan, şimdi de çocuklarının dadısı Anne - Marie, çocukları yanına getirecektir. Nora, o kadar etkilenmiştir ki çocuklarının ahlakını bozmamak için o akşam onları görmeyi istemez.

İkinci perdede, Nora odada yalnız ve huzursuzdur. Akşamki maskeli baloya hazırlanmaktadır. Arkadaşı Linde gelir ve elbisesine yardım eder. Helmer'le Krogstad meselesini bir kere daha konuşmayı dener; fakat işe yaramaz.

Daha sonra kalıtsal bir hastalığı olan ve artık ölüme iyice yaklaşan aile dostları Doktor Rank gelir. Yakın zamanda büyük bir mirasa konmuştur. Nora, kadınlığını kullanarak önce ondan yardım istemeyi düşünür; fakat Doktor Rank'ın kendisine duygularını açması karşısında vazgeçer.

Krogstad, son bir kez daha gelir. Nora, bu tehditler karşısında ölmeyi dahi düşünür; ama buna cesaret edemez. Şantajcı giderken Helmer'e yazılmış mektubu posta kutusuna bırakır. Nora'yı büyük bir korku alır, mektubun okunmasını geciktirmeye çalışır. Durumdan Linde'nin de haberi olur.

Üçüncü perdede, Linde, Krogstad'la konuşarak durumu düzeltir. Eskiden beri tanışan ve birbirlerini seven bu iki insan, konuşma sonunda tekrar birlikte olma kararı almışlardır. Krogstad, hayatındaki düzelmeye verdiği etkiyle artık Nora'yı rahatsız etmeyecektir. Ancak Helmer o gün mektubu okur. Nora'yı yalancılık ve ikiyüzlülükle suçlar. Çocukların terbiyesinden men eder. Sadece kendini, kendi şerefini düşünür. Oysa Nora, kocasının

şantajcıya pabuç bırakmayacağını, onun şartlarını kabul etmeyeceğini, kendi yanında olacağını sanar. Beklediği mucize gerçekleşmemiştir. Tam bu sırada Krogstad'ın Nora'ya yazdığı ikinci mektup gelir. Helmer mektubu kendi okur. Şantajcı, kararından vazgeçtiğini, artık rahatsız etmeyeceğini ve senetleri göndereceğini yazmıştır. Helmer, bir anda değişir ve kurtulduğuna sevinir. Nora'yı da bağışlamıştır. Ancak Nora'nın gözü açılmıştır. Kocasına onu sevmediğini, onun artık kendisi için bir yabancı sayıldığını, çocuklarını ve onu terk ederek doğduğu yere gidip iş bulup çalışacağını söyler. Çocuklarına faydalı olabilmesi için önce kendisinin büyümesi, kendini gerçekleştirmesi gerekir. Tekrar bir araya gelebilmeleri için bir açık kapı bıraksa da bunun için büyük bir mucize gerekmektedir. Nora, bu eski gidişata başkaldırarak kendini gerçekleştirmeye doğru yol alır. Ancak durumun düzelmesi için Helmer'in de değişmesi, karısını bir birey olarak görme cesaretini göstermesi gerekmektedir.

2.3. Kişilik Çözümlemesi

Nora: Eserin konusu gerçek bir hayattan alınmış, sonuç kısmı değiştirilerek izleyiciye sunulmuştur. "Ibsen, Nora yahut Bebeğin Evi adlı dramını Danimarkalı madam Laura'nın hayatını işleyerek ve konuya hayali şahıslar da katarak yaratmıştır" (Ibsen, 1977, s. VI).

Oyunda Nora, sekiz yıllık evli, üç çocuklu, genç, güzel, neşeli, şen şakrak bir kadındır. Önce baba evinde, evlendikten sonra da kocası tarafından hep bebek muamelesi görmüş, sosyal meselelerle hiç ilgilendirilmemiştir. Dişleri bozulur diye kocasının kurabiye, bisküvi yemesini yasaklaması, buna rağmen Nora'nın gizlice yemeye devam etmesi çocuk ruhlu bir kadın olduğunun göstergesidir. Arkadaşı Linde ve Doktor Rank'in yanında bisküvi yerken, kocası gelirse onun yüzüne karşı şaka yollu "İllallah, yeter artık!" diye bağırarak istediğini söyler. Bu, aslında çocukça bir isyandır. Kocasının bebek muamelesine karşı onun da farklı tarzda bir karşılık veremediği görülmektedir.

Gizli borçlarını ödemek için kadın cazibesini kullanarak kocasından her seferinde fazla harçlık almaya çalışır. Ancak arkadaşının, ne kadar borcunun kaldığını sorması üzerine kesin bir cevap veremez. "Bu işlerin hesabını düzgün tutmak, bilsen o kadar güç ki." (Ibsen, 1977, s. 34) cevabı, ne babası ne de kocası tarafından şimdiye kadar hesap kitap işlerine hiç bulaştırılmadığını gösterir. Çünkü hayatındaki erkeklerden gördüğü muamele, onun ev içinde iyi bir evlat, kadın ya da anne olabilmesi üzerine kuruludur.

Zor durumda kalmış arkadaşının bir büro işi araması üzerine Nora'nın cevabı, hayatta hiç yalnız kalmadığının ve geçimini kendisinin sağlamak zorunda olmadığını rahatlığını

yansıtmaktadır: “Ama Christine, büro işi insanı çok yorar. Sen zaten yorulmuşsun! Yüzünden belli... Sen bir kaplıcaya gitsen daha iyi edersin” (Ibsen, 1977, s. 24).

Erkeklerin ilgisini fark ettikten sonra cazibesini kullanma yoluna gitmiştir. Hem eşiyle hem de Doktor Rank’le konuşmalarında bu güven hâli sezilir: “Sen bu işi bana bırak. Ben bütün gücümü kullanırım, bu işi yoluna koyarım” (Ibsen, 1977, s. 25).

Nora, çevresindekilerin kendisiyle ilgili tavırlarının farkındadır. Kocasının evinde onu bir bebek gibi şımartmış; ancak ciddi meselelerle ilgili onunla ne konuşmuş ne de ilgilenmesini sağlamıştır: “Sen de onlara benziyorsun. Siz hepiniz, benimle ciddi bir iş yapamayacağını sanıyorsunuz” (Ibsen, 1977, s. 26).

Nora, kanun, cemiyet, din gibi sosyal konularda kendi fikirleri olmayan tecrübesiz biridir. Fakat eşi ve çocuklarından önce kendisine karşı vazifeleri olduğunu düşünerek kendini geliştirme, tecrübe edinme yolunda evini terk etme cesaretini gösterir.

Nora’nın sonunu merak eden, evine dönüp dönmediğini yazara soran çok olmuştur. Ancak “1970’li yılların sonunda Jelinek, Ibsen’in oyununun ardından ‘Nora Kocasını Terk Ettikten Sonra Ne Oldu’ (What Happened After Nora Left Her Husband) veya ‘Toplumun Payandaları’ (Pillars of Society) romanını yazar. Bu romanda Nora bir fabrikada çalışır, bir sanayiciyle evlenir, yüksek sınıf fahişesi olmaya zorlanır ve başarısızlıkla sonuçlanan anarşizme sarılır. Sonunda kısa süre sonra Nazi olacak olan Thorwald’ın yaşadığı eski evine döner.” (www.adnancevik.com, 5).

Helmer: Nora’nın eşi Helmer, bir avukattır. Evine, karısına bağlı; ancak karısının aklı ya da bilgisinden değil, gösterişi, saflığı ve kadınlığından zevk alan biridir. Ona göre kadın, eşine ve çocuklarına karşı mukaddes görevleri olan bir varlıktır. Kendinden önce eviyle ilgilenmelidir. Sosyal davalar üzerinde kadının söz söyleme hakkı yoktur.

Linde: Başından çok sıkıntılar geçmiş, fedakâr bir kadındır. Sonunda Nora’yı ve kocasını sahte senet işinden kurtaran da odur.

Doktor Rank: Kalıtsal bir hastalığı olan, babasının günahını çektiğini söyleyen, ölüme iyice yaklaşmış bir adamdır. Her gün Nora’ların evine giden bu aile dostu, Nora’yı gizli gizli sevmektedir. Son günlerinde sevgisini Nora’ya açma fırsatı bulur; ancak karşılık göremez. Yazar, eserin yazıldığı 19. yy sonlarında ortaya çıkan Darwinist anlayışına da Rank’in hastalığını kullanarak değinmiştir. Bu, yazarın Darwin’in soyaçekim, türlerin çatışması, güçlü

olanın yaşaması gibi teorilerinden etkilendiğinin göstergesidir. Bu bağlamda yazar, natüralist bakış açısına da gönderme yapar.

Krogstad: Nora'ya senetle borç para bulan avukattır. Nora'nın kocasının atandığı bankada çalışır. Ancak Helmer, atanır atanmaz ilk iş olarak onu işten çıkarır. Bu durum, borçtan haberi olmayan Helmer ve ailesi için sıkıntı yaratır. Para hırsı yüzünden yanlış işler yapmış, çevresi tarafından terk edilmiş, saygısını kaybetmiş, son bir gayretle Nora'dan umut bekleyen Krogstad, yaşamak için kendince bir neden aramaktadır. Sonunda bu nedeni, Linde'de bulacaktır ve hayatındaki bu olumlu değişiklik, onu Nora ve ailesini tehdit etmekten alıkoyacaktır.

Bu kişiler dışında oyunda Nora'nın çocukları, dadıları Anne - Marie, hizmetçi kız ve sadece ilk sahnede yer alan bir mağaza hizmetlisi de yer almaktadır.

3. Sacide ve Nora'nın Karşılaştırılması

Nora, güzelliği ve saflığıyla dikkat çeken, cazibesıyla işlerini yoluna koyan; ama evin dış işlerine çok kafa yormayan bir kadındır. Kocasının gözünde bir bebek ve zevk objesi konumundadır. Sacide ise çirkin; fakat çalışan, para kazanan aynı zamanda evlendiğinde de geçimini kendisi sağlayabilen, kadın olarak erkeklere hitap etmeyen, sadece parasal yönden sömürülen bir kadındır. Eşinin çıkarı ve rahatlığı için vardır.

Nora'dan kimse ev geçindirmesini, para kazanmasını beklemez. Onun için hayat, eşi ve çocuklarından; Sacide için ise çalışıp kocasının ve kendisinin geçimini sağlamaktan ibarettir.

Her ikisi de erkekler için birer araçtır. Sacide evini terk ettiğinde eşi, rahat bir ev hayatı sürdüremeyeceği ve eşinin parasını sömüremeyeceği için; Nora'da ise eşi, elinden bebeği, oyuncağı alınmış olduğu için üzgündür.

Çirkinliğinden dolayı Sacide'yi horlayarak, ezerek büyüten bir babaya karşılık kızının üzerine titreyerek, bebek gibi onunla ilgilenen Nora'nın babası karşılaştırıldığında farklı özelliklere sahip iki baba modeli karşımıza çıkmaktadır.

Erkek egemen bir toplumda yaşamış olmaları ikisinin de ortak özelliklerinden biridir. Bu toplumlarda Nora gibiler daha şanslı, el üstünde tutuluyor gibi görünmekle birlikte her iki tipte de ciddiye alınmama sıkıntısı yaşanmaktadır.

Sacide, çalışan ve çocukluğundan beri ailesi ya da çevresinden gördüğü muameleler sonucu olgunlaşmış, kimliğini gerçekleştiremeyen bir kadındır. Bu bağlamda bir nevi güçlüdür;

fakat gücünü hayata geçirmesi toplum tarafından engellenmiştir. Fakat Nora, babası ve kocası tarafından şımartılmış, hep el üstünde tutulmuş, çalışma hayatının içine girmemiş, büyük acılar yaşamamış, dolayısıyla olgunlaşmamış bir kadındır. Eşiyle evliliği boyunca bir mucize bekler; ancak oyunda geçen üç günlük süreç, evliliğindeki sahte mutluluğun bilincine varmasını sağlar. Onun için olgunlaşma süreci yeni başlamıştır. Kendini gerçekleştirme yolundaki düşünceleri, güçsüzlüğüyle ve toplumun o dönemki yapısıyla çelişmektedir. Bulunduğu toplumda ve dönemde bunu gerçekleştirmesi çok zordur; ancak bu cesareti göstermesi ve evini terk etmesi, izleyiciler tarafından o dönemde şaşkınlıkla karşılanmıştır. Ancak Nora'nın kendini gerçekleştirme yolunda özellikle çocuklarını da terk etmesi -her ne kadar Sacide çocuk sahibi olmasa da- çocuklarına bağ(ım)lı, aşırı korumacı Türk kadınının asla yapamayacağı bir olaydır.

İkisi de oyunun sonunda yeni bir hayata adım atma cesaretini gösterir. İçinde yer aldıkları düzene isyan eder; kendi ayakları üzerinde durmanın, tecrübe edinmenin, önce kendilerine karşı vazifelerini gerçekleştirmenin hayaliyle hareket ederler. Bu başkaldırı sadece eşlerine karşı değil, topluma da yöneliktir. Çünkü erkeklere bu gücü veren toplumdur.

Sacide, toplum baskısından kurtulmak için çıkış yolu olarak evliliği görmektedir. Böylelikle daha rahat ve özgür olabileceğini düşünür. Ancak yedi ay süren evliliği boyunca kocası tarafından küçümsenir, değersiz görülür, sömürülür. Evliliğin hiç de umduğu gibi bir şey olmadığını anlar. Ara sıra "ağlama nöbetleri" geçirir, mutsuz olur. Eşini iyice tanıyamadan evlenmesinin nedeni, komşu kadının durumu ağabeyine haber vermesidir. Hem Sacide ve Süleyman'ın görüştüğünden ağabeyini haberdar eden komşu kadın hem de eşiyile yakaladığı yengesi de erkek egemen toplumlarda "Kadını kadınlar da eziyor." mantığının / görüşünün birer simgesi durumundadır.

Ancak Nora'da durum, bunun tam tersi istikametinde seyretmektedir. Sekiz yıllık evliliğinde sahte mutluluklar yaşamış olan Nora, kocası uğruna yaptığı hata sonucu çok zor durumda kalır. Tehditler, intihar düşüncesi ve çıkış yolu aramakla geçen 3 - 4 günlük sürecin sonunda bir mucize olmasını bekler. Fakat gerçeği öğrenen eşi, umduğu gibi davranmaz ve onu çocuklarına yaklaşımdan dahi men eder. Ancak durumu düzelten, şantajcının elindeki senetleri alarak Nora'nın sıkıntısını gideren, çocukluk arkadaşı Linde'dir. Sacide'de kadını kadınlar da ezerken Nora'da kurtuluşu sağlayan yine bir kadındır.

Nora'nın yazıldığı ve sergilendiği 1870'lerin Norveç'inde kadın, kocasının izni olmadan borç alamaz, kocasının üzerinden elde etmek dışında mal mülk edinemez. Bu durum, kadın-erkek eşitsizliğinin bir göstergesidir.

Sacide'nin yazıldığı 1970'lerin Türkiye'sinde ise oyunda ele alınan ana karakterle birlikte beş kadın profilinin günümüzde de yansımaları görünmektedir. Her ne kadar Gülen Hanımlar çoğalıyor gibi görünse de hem kırsal kesimde hem de kentlerde ağırlıklı olarak Pakizelere, Müzeyyenlere, Sacidelere rastlanmaktadır. Gülen Hanımların çoğalması, sadece kadınların toplumda var olduklarını göstermeleri açısından etkilidir; yoksa kadın dramı ve mutsuz evlilikler anlamında değişen fazla bir şey yoktur.

Sonuç

Bu çalışmada, kadın sorununa sahip çıkan edebiyat dünyasından biri yerli diğeri yabancı olmak üzere seçilen iki tiyatro eserindeki kadın imgesi üzerinde durulmuştur. Kadının ve dolayısıyla ailenin dramını ele alan iki eserde de erkek egemen bir toplumun yansımaları görülür. Kendi çıkarı için kadını bir zevk - rahatlık objesi olarak gören erkek psikolojisi, kadını kendi ayakları üzerinde görmeye, kendini yetiştirmiş olmasına, erkeğe muhtaç olmamasına dayanmamaktadır. Toplum inançları, gelenekleri kadını bir hizmetli / süs olarak göstermekte, kadınlık ve annelik görevine ağırlık vermesi gerektiğini hissettirmektedir. Kutsal olarak kabul edilen annelik görevinden önce kadının kendini gerçekleştirme, kendine karşı da vazifeleri olduğu, önce bir birey olarak değer görmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

“Sacide”deki beş kadın tiplemesinde de mutsuzluk, sevgisizlik ve çevre baskısı altında olmalarının dışında ortak nokta erkek hegemonyasına dayalı, erkeğin çıkarı üzerine kurulu, temelinde mutluluk olmayan evliliklerdir. Toplum baskısından kurtulmak için tek çıkış yolu olarak evliliği gören kadınlar maalesef evliliklerinde de mutlu olamamaktadırlar. Ekonomik özgürlüklerinin olması ayrılmayı kolaylaştıracaktır; ancak çocukların varlığı ve kendi ayakları üzerinde duramama evliliğe katlanma sebepleridir. Bu gibi erkek egemen toplumlarda insan olmak değil, sorun kadın olabilmektir.

Belli bir kesimdeki Türk kadınının acıklı yazgısını Sacide'nin şahsında ele alan yazar, oyunuyla kadının kendi ayakları üzerinde durabilmesini ve özgüven sahibi olması gerektiğini vurgulamaktadır. Güçlü bir kadın olan Sacide'nin kimlik arayışı ve iç çatışmaları, yaşadığı olaylar sonrasında onu kadının bir adı ve kimliği olduğu gerçeğine götürecektir. Kadının başkaldırısı sadece eşine değil, aynı zamanda erkeklere bu gücü veren topluma da karşıdır.

Diğer eserde ise Nora'nın iç çatışmaları, korkuları, hayal kırıklıkları vardır. Hayatındaki erkeklerden gördüğü muamele, onun ev içinde iyi bir evlat, kadın ya da anne olabilmesi üzerine kuruludur. Kocasını için yaptığı fedakârlık sonucu onun tarafından yalancılık ve ikiyüzlülikle suçlanan Nora, kadın ya da anneden önce insan olduğunun ayrımına vararak kendini gerçekleştirme yolunda kocasını ve çocuklarını terk edecektir.

Türkiye'de ya da Norveç'te kadına bakış açısı olarak eserlerin yazıldığı dönemlerde pek bir farklılık görülmemektedir. Sevmeden yapılan mutsuz evlilikler, kadının bir süs ya da sömürü objesi olarak görülmesi, kadının hatasında aileyi dağıtmayı göze alma; ancak kendi hatasında olayın unutulmasını teklif etme vs. sadece kadına değil, sonunda erkeği ve çocukları da içine alan bir kısır döngü içinde toplumun yapısına da zarar vermektedir.

Toplumun en küçük parçası ailedir. Ailenin temelinde ise kadın vardır. Kadının kendi kimliğini oluşturmasına imkân tanınmalıdır. Mutlu aileler ancak kendini gerçekleştirmiş, kendi "ben"ini oluşturmuş kadınlarla mümkündür. Ancak kendine saygısı olan, kendine karşı vazifelerini yapabilen insan, bir başkasına da faydalı olabilir.

Kadın da erkek de öncelikle birer insandır. Kadının anne ve kadın rollerinden önce insan olma vasfı vardır. Önce kendini geliştirmeli, hayatı tanımalı, sosyal olayların içinde yer almalı ki yetiştirdiği nesiller her bakımdan sağlıklı olabilsinler. Ayakları yere basan, kendi kimliğini oluşturmuş güçlü bir kadın çocukları ve eşine de o olumlu psikolojiyi yansıtacaktır. Ne istediğini bilen, sorumluluk ve öz güven sahibi, çalışkan bireylerin yetişmesi için kadına gereken değer verilmelidir. Kadının gerçek mutluluğu yakalayabilmesi için önce kendini gerçekleştirmeye ihtiyacı vardır.

Sonuç olarak hem Ülker Köksal hem de Henrik Ibsen kadın sorununa dikkatleri çekmiş ve okur - yazar ayrımı yapmadan büyük kitlelere rahatlıkla ulaşabilen, güçlü bir vasıta olan tiyatroyla seslerini duyurmaya çalışmışlardır. Her iki eserde de kadının bu toplumda bir yeri olduğu, değerli olduğu, iyi bir gelecek için temel taşın kadın olduğu vurgulanmaktadır.

Kaynaklar

Çevik, A. *Durum çalışması: Ibsen'in bir bebek evi: Nora materyalist bir kız olsaydı*, www.adnancevik.com, 1-7.

Ibsen, H. (1977). *Nora - bebeğin evi*. Ankara: Kültür Bakanlığı. çev. Cevad Memduh Altar.

Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yay.

Köksal, Ü. (1994). *Toplu oyunları: 2 kadın dörtlemesi*. İstanbul: Mitos Boyut.

Nutku, Ö. (2001). *Dram sanatı*. İstanbul: Kabalcı Yay.

Salihoğlu, H. (1988). Almanya'da ondokuzuncu yüzyıldaki kadın hakları tartışmalarına bir bakış. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 33-47.